

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31.03.2009, sp. zn. 23 Cdo 2351/2007, ECLI:CZ:NS:2009:23.CDO.2351.2007.1

Číslo: 2/2010

Právní věta: Rozhodčí doložka uzavřená mezi kupujícím a prodávajícím nezakládá pravomoc rozhodce ve sporu mezi prodávajícím a třetí osobou - směnečným rukojmím ze směnky, kterou byl zajištěn závazek k úhradě kupní ceny. 2. Žádost žalovaného o prodloužení lhůty k vyjádření k rozhodčí žalobě není prvním úkonem týkajícím se věci samé ve smyslu § 15 odst. 2 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.03.2009

Spisová značka: 23 Cdo 2351/2007

Číslo rozhodnutí: 2

Číslo sešitu: 1-2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla:

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

K r a j s k ý s o u d v B r n ě rozsudkem ze dne 18. 4. 2006 zrušil rozhodčí nález vydaný rozhodcem doc. JUDr. K. S., CSc., dne 4. 8. 2004 a rozhodl o náhradě nákladů řízení a o zaplacení soudního poplatku. V předmětném rozhodčím nálezu uložil rozhodce žalovanému (v tomto řízení žalobci) zaplatit žalobkyni (v tomto řízení žalované) na základě směnky ze dne 31. 7. 2003 částku 589 218,50 Kč s příslušenstvím, směnečnou odměnu a náklady řízení. Soud prvního stupně zjistil, že společnost S., s. r. o., a společnost F. s. r. o., za níž jednal jednatel společnosti M. H., se v kupní smlouvě ze dne 13. 5. 2003, změněné dodatkem ze dne 31. 7. 2003, konkrétně v jejím článku V. bod 2, dohodly na tom, že veškeré majetkové spory vzniklé z této smlouvy budou řešeny dle obsahu rozhodčí doložky podle článku VII obchodních podmínek. Podle této rozhodčí doložky se strany kupní smlouvy dohodly na tom, že veškeré majetkové spory z této smlouvy, jakož i spory, které by v budoucnu vznikly z právního vztahu založeného touto smlouvou, s výjimkou sporů vzniklých z exekucí a sporů vyvolaných prováděním konkursu nebo vyrovnání, pokud nebudou vyřešeny vzájemnou dohodou, je oprávněn rozhodovat dle právního řádu České republiky rozhodce doc. JUDr. K. S., CSc. Úhrada kupní ceny zboží byla zajištěna směnkou ze dne 31. 7. 2003 na částku 589 218,50 Kč vystavenou společností F., s. r. o., kterou zaručil svým rukojemským prohlášením žalobce. Na základě uvedené směnky se žalovaná (v rozhodčím řízení žalobkyně) domáhala úhrady směnečného penízu s úrokem a směnečné odměny po žalobci (v rozhodčím řízení žalovaném) jako avalistovi směnky. Žalobce vznesl v rozhodčím řízení námitku nedostatku pravomoci rozhodce k rozhodování, což odůvodnil tím, že

rozhodčí doložka byla sjednána pouze mezi účastníky kupní smlouvy, tj. společností F., s. r. o., a žalovanou, nikoliv však s žalobcem. Učinil tak poté, kdy rozhodce vyzval žalobce usnesením ze dne 8. 6. 2004, aby se vyjádřil k žalobě, a tuto lhůtu k žádosti žalobce prodloužil. Soud prvního stupně aplikoval zákon směnečný a šekový č. 191/1950 Sb. v platném znění, podle jehož ustanovení § 30 odst. 1 může být zaplacení směnky pro celý směnečný peníz nebo pro jeho část zaručeno směnečným rukojemstvím, a podle odstavce 2 téhož ustanovení může tuto záruku dát třetí osoba nebo i ten, kdo se už na směnku podepsal; podle § 32 odst. 1 citovaného zákona je pak směnečný rukojmí zavázán jako ten, za koho se zaručil. Z uvedené právní úpravy podle závěru soudu prvního stupně vyplývá, že v případě uplatnění směnečných nároků se nejedná o akcesorický vztah vzniklý v tomto konkrétním případě z právního vztahu založeného předmětnou kupní smlouvou, ale o samostatný směnečný nárok. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že právo ze směnečných nároků není právem souvisejícím s nároky z citované kupní smlouvy uzavřené mezi společností S., s. r. o., a F., s. r. o., a proto se rozhodčí doložka sjednaná v této smlouvě na rukojemský závazek žalobce vyplývající ze směnky ze dne 31. 7. 2003 nevztahuje; rozhodce doc. JUDr. K. S., CSc., proto nebyl k vydání napadeného rozhodčího nálezu oprávněn. Soud prvního stupně současně dovodil, že žalobce vznesl námitku nedostatku pravomoci rozhodce včas, neboť za první úkon ve věci samé je třeba považovat až podání, v němž je například vyjádřeno stanovisko ke skutkové stránce věci, obrana proti uplatněným nárokům včetně návrhů příslušných důkazů atd. Za takový úkon nelze považovat žádost o prodloužení termínu k písemnému vyjádření k rozhodčí žalobě. Soud prvního stupně proto rozhodčí nálezn podle ustanovení § 31 písm. b) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů (dále jen „ZRŘ“), zrušil.

K odvolání žalované V r c h n í s o u d v Olomouci rozsudkem ze dne 20. 12. 2006 rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými i právními závěry soudu prvního stupně. Ani odvolací soud neměl žádné pochybnosti o tom, že žádost o prodloužení lhůty k podání písemného vyjádření k rozhodčí žalobě učiněná v souladu s poučením rozhodce v jeho usnesení ze dne 8. 6. 2004 není prvním úkonem žalobce týkajícím se věci samé. Prvním úkonem ve smyslu § 15 odst. 2 ZRŘ je zcela nepochybně písemné vyjádření žalobce (v rozhodčím řízení žalovaného) k žalobě ze dne 13. 7. 2004, jež obsahovalo i námitku o nedostatku pravomoci rozhodce. Žalobce tak uplatnil námitku včas, a proto nevznikl zákonný důvod pro zamítnutí návrhu na zrušení rozhodčího nálezu podle § 33 ZRŘ. Odvolací soud se ztotožnil také s dalším závěrem soudu prvního stupně, a sice že z rozhodčí doložky uzavřené mezi dvěma právními osobami a ze samotné kupní smlouvy nebo z přiložených obchodních podmínek nevyplývá, že by se sjednaná rozhodčí doložka vztahovala i na zajištění závazků vyplývajících z kupní smlouvy směnkami avalovanými fyzickými osobami jako směnečnými ručiteli. Směnečný závazek je podle ustanovení § 1 a násl. zákona směnečného a šekového č. 191/1950 Sb. v platném znění závazkem zcela samostatným, který existuje, mění se a vyvíjí bez vazby na závazkové vztahy, jež stály při jejím vzniku. Je proto správný závěr soudu prvního stupně, že směnečný závazek není závazkem akcesorickým, a proto se sjednaná doložka na směnečné rukojemství žalobce jako fyzické osoby podle § 2 odst. 3 a 4 ZRŘ nevztahuje.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání, v němž namítá nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem (dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b/ o. s. ř.). Zásadní právní význam napadeného rozhodnutí shledává dovolatelka v řešení otázky včasnosti námítky nedostatku pravomoci rozhodce vznesené žalobcem v rozhodčím řízení a v řešení otázky závaznosti rozhodčí doložky sjednané v kupní smlouvě také pro zajištění závazků z této smlouvy. Dovolatelka poukázala na pochybení soudu prvního stupně, který odkázal na ustanovení § 106 odst. 1 o. s. ř., podle něhož přihlédne soud k námitce žalovaného uplatněné nejpozději při prvním jeho úkonu ve věci samé, kdežto odvolací soud vycházel z ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ, podle něhož námitku nedostatku pravomoci, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana

vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé. Z dikce zákona o rozhodčím řízení podle názoru dovolatelky vyplývá, že účastník rozhodčího řízení musí předmětnou námitku vznést již tehdy, když reaguje vůči rozhodci vědomě se znalostí věci projednávané v rozhodčím řízení. V dané věci byl takovým úkonem dopis žalobce z 30. 6. 2004, ve kterém žádal rozhodce o prodloužení lhůty k vyjádření k žalobě s odůvodněním, že si potřebuje obstarat podklady pro své vyjádření k věci, která mu však byla v okamžiku sepsu této žádosti zcela jistě známa. Námitku nedostatku pravomoci rozhodce proto žalobce vznesl podle názoru dovolatelky opožděně, pokud tak učinil až v následujícím úkonu – vyjádření k žalobě. Dovatelka v této souvislosti zdůraznila, že na rozdíl od ustanovení § 106 o. s. ř., jež vyžaduje, aby se jednalo o první úkon ve věci samé, ustanovení § 15 odst. 2 ZŘŘ míní prvním úkonem úkon, u kterého postačí, že se věci samé týká. Ohledně otázky vázanosti žalobce rozhodčí doložkou sjednanou v kupní smlouvě poukázala dovolatelka na charakter předmětné směnky, která byla směnkou krycí, resp. zajišťovací, jejíž existenci připouští ustanovení § 10 a § 17 zákona směnečného a šekového č. 191/1950 Sb. a měla být žalovanou vyplněna až v návaznosti na plnění původní dohody o mimosměnečném závazku podle tzv. „dohody o vyplňovacích ustanoveních k vystavené směnce, jistíci prostředku ke kupní smlouvě reg. č. 1/03/147498“ a teprve potom se stala platnou a úplnou. Z toho dovolatelka dovozuje subsidiaritu vztahu osob směnečně zavázaných a oprávněných vůči primárnímu vztahu účastníků kupní smlouvy. Rozhodčí doložka sjednaná v kupní smlouvě se proto podle názoru dovolatelky vztahovala i na žalobce jako avalistu předmětné směnky. Pro posouzení vázanosti žalobce rozhodčí doložkou je významná i ta okolnost, že uvedenou „dohodu o vyplňovacích ustanoveních ...“, která odkazuje na vlastní kupní smlouvu, uzavíral žalobce jako statutární orgán výstavce směnky, byl tedy podrobně obeznámen se všemi podmínkami jak kupní smlouvy, tak i této dohody. Dovatelka navrhla zrušení rozsudku odvolacího soudu.

Žalobce se k dovolání nevyjádřil.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu, ve lhůtě stanovené v § 240 odst. 1 o. s. ř. oprávněnou osobou, nejprve zkoumal, zda je tento mimořádný opravný prostředek přípustný.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští.

Proti potvrzujícímu rozsudku odvolacího soudu je dovolání přípustné za podmínek uvedených v § 237 odst. 1 písm. b) a písm. c) o. s. ř.

Podle § 237 odst. 1 písm. b) o. s. ř. je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl jinak než v dřívějším rozsudku proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. O takový případ se v dané věci nejedná.

Proti rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, je dovolání přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. za podmínky, že dovolání není přípustné podle písmena b) tohoto ustanovení a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.

Podle § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní

otázku v rozporu s hmotným právem. Předpokladem je, že řešení právní otázky mělo pro rozhodnutí o věci určující význam, tedy že nešlo jen o takovou právní otázku, na níž rozsudek odvolacího soudu nebyl z hlediska právního posouzení věci založen. Zásadní právní význam má rozsudek odvolacího soudu současně pouze tehdy, jestliže v něm řešená právní otázka má zásadní význam nejen pro rozhodnutí v posuzované věci, ale z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (pro jejich judikaturu), přičemž se musí jednat o takovou právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu nebyla dosud řešena nebo která je dovolacím soudem rozhodována rozdílně. Nejde o otázku zásadního právního významu, jestliže zákonná úprava je naprosto jednoznačná a nečiní v soudní praxi žádné výkladové těžkosti (viz usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 1. 2001, sp. zn. [22 Cdo 1603/99](#), publikované pod č. C 102 ve svazku 2 Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaného nakladatelstvím C. H. Beck). Závěr o tom, zda dovoláním napadený rozsudek odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam, dovolací soud činí předběžně; zvláštní rozhodnutí o tom nevydává. Dospěje-li ke kladnému závěru, jde o přípustné dovolání a dovolací soud bez dalšího přezkoumá napadený rozsudek a rozhodne o něm meritorně.

Přípustnost dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. není založena již tím, že dovolatel tvrdí, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Přípustnost dovolání nastává tehdy, jestliže dovolací soud za použití hledisek, příkladmo uvedených v ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř., dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam skutečně má. Jelikož ve smyslu ustanovení § 242 odst. 3, věty první, o. s. ř. je dovolací soud – s výjimkou určitých vad řízení – vázán uplatněným dovolacím důvodem, jsou pro úsudek, zda rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam či nikoli, relevantní jen otázky (z těch, na kterých napadené rozhodnutí spočívá), jejichž posouzení odvolacím soudem dovolatel napadl, resp. jejichž řešení v dovolání zpochybnil.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam z hlediska řešení otázky, zda žádost žalovaného o prodloužení lhůty k vyjádření k žalobě je v rozhodčím řízení jeho prvním úkonem týkajícího se věci samé, a dále z hlediska námitky dovolatelky, že rozhodčí doložka sjednaná v kupní smlouvě se vztahuje i na zajištění závazků z této smlouvy směnkou avalovanou fyzickou osobou, neboť tyto otázky dosud nebyly v rozhodování dovolacího soudu vyřešeny.

Podle ustanovení § 15 odst. 2 ZRŘ námitku nedostatku pravomoci, zakládající se na neexistenci, neplatnosti nebo zániku rozhodčí smlouvy, nejde-li o neplatnost z důvodu, že ve věci nebylo možno rozhodčí smlouvu uzavřít, může strana vznést nejpozději při prvním úkonu v řízení, týkajícího se věci samé. Z této právní úpravy je zřejmé, že zákonodárce nevázal oprávnění vznést námitku nedostatku pravomoci rozhodce k rozhodnutí v rozhodčím řízení na jakýkoliv první úkon žalovaného v tomto řízení, nýbrž na takový první úkon žalovaného, který se týká věci samé.

V posuzované věci odvolací soud posoudil žádost žalobce o prodloužení lhůty k podání písemného vyjádření k rozhodčí žalobě učiněnou v souladu s poučením rozhodce v jeho usnesení ze dne 8. 6. 2004, kterým žalobce vyzýval k tomuto vyjádření, tak, že se nejedná o jeho první úkon týkající se věci samé, neboť žalobce pouze žádal o poskytnutí dodatečné lhůty vzhledem k tomu, že nebyl schopen splnit uloženou povinnost ve stanovené lhůtě. Rozhodce tuto žádost uznal za důvodnou a usnesením ze dne 2. 7. 2004 prodloužil původní lhůtu do 15. 7. 2004. Jestliže tedy odvolací soud za této situace učinil závěr, že prvním úkonem žalobce ve smyslu § 15 odst. 2 ZRŘ bylo jeho písemné vyjádření k žalobě ze dne 13. 7. 2004, tedy učiněné v prodloužené lhůtě, jež obsahovalo i námitku o nedostatku pravomoci rozhodce, je toto právní posouzení správné, stejně jako závěr z toho vyplývající, že žalobce uplatnil tuto námitku včas; dovolací důvod nesprávného právního posouzení věci u této otázky nebyl proto žalovanou uplatněn důvodně.

Odvolací soud nepochybil ani ve svém dalším závěru, že rozhodce doc. JUDr. K. S., CSc., neměl pravomoc o uplatněné rozhodčí žalobě rozhodovat. Tento závěr odpovídá ustanovení § 31 písm. c)

ZRŘ, podle něhož soud na návrh kterékoliv strany zruší rozhodčí nález, jestliže ve věci se zúčastnil rozhodce, který nebyl ani podle rozhodčí smlouvy, ani jinak povolán k rozhodování nebo neměl způsobilost být rozhodcem.

Podle ustanovení § 2 odst. 1 ZRŘ se strany mohou dohodnout, že o majetkových sporech mezi nimi, s výjimkou sporů vzniklých v souvislosti s výkonem rozhodnutí a incidenčních sporů, k jejichž projednání a rozhodnutí by jinak byla dána pravomoc soudu, má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud (rozhodčí smlouva). Odstavce 2, 3 a 4 téhož ustanovení stanoví podmínky, kdy lze rozhodčí smlouvu platně uzavřít, kterých sporů se může týkat, a na která práva z právních vztahů účastníků se rozhodčí smlouva vztahuje. Ustanovení § 3 ZRŘ upravuje formu uzavření rozhodčí smlouvy a možný způsob kontraktace. Z žádného ustanovení zákona o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů však nevyplývá, že by se rozhodčí smlouva mohla vztahovat i na ostatní subjekty mimo vztah založený rozhodčí smlouvou. Z toho důvodu je zcela nerozhodné, že žalobce s ohledem na to, že jako jednatel společnosti, která kupní smlouvu s rozhodčí doložkou uzavírala, znal obsah obou smluv, jak namítala žalovaná v dovolání. Podstatné pro posouzení věci je to, že žalobce jako fyzická osoba žádnou z citovaných smluv neuzavíral.

Lze tedy uzavřít, že rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněných dovolacích důvodů správný.

Nejvyšší soud proto dovolání žalované podle ustanovení § 243b odst. 2, věty před středníkem, o. s. ř. jako nedůvodné zamítl.